

Верховний
Суд

Актуальна практика ККС у кримінальних провадженнях щодо корупційних правопорушень

Наталія АНТОНЮК, заступник голови
Касаційного кримінального суду

Притягнення до кримінальної відповідальності заявника, який передає неправомірну вигоду

Довід касаційної скарги: заявник, який передавав неправомірну вигоду, теж вчинив кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369 КК, проте за цим фактом не було розпочато досудове розслідування.

Позиція ККС: Законом не заборонено притягнення осіб до кримінальної відповідальності за статтями 368 (первинна кваліфікація) та 369-2 КК без вирішення питання про притягнення заявника – надавача неправомірної вигоди. Питання притягнення або неpritягнення заявника за ст. 369 КК не впливає на необхідність внесення відомостей за його заявою про вчинення злочину та здійснення подальшого розслідування у цьому кримінальному провадженні.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 22.02.2024 у справі № 688/3517/16-к

Про оцінку дій посередника у переданні неправомірної вигоди

Довід касаційної скарги: оскільки засуджений хоча безпосередньо і отримував гроші від гр. Д. однак не знав кому саме зі слідчих мають їх передати, то він не може притягуватись до відповідальності за підбурювання/пособництво у переданні неправомірної вигоди.

Позиція ККС:

Особа, яка передає неправомірну вигоду, а також посередник у такій передачі не обов'язково повинні бути обізнані про точні дані кінцевого одержувача такої неправомірної вигоди, про розподіл неправомірної вигоди між кількома особами, про точні ролі, які мають виконати одержувачі неправомірної вигоди. Для кваліфікації діянь за статтею 369 КК достатньо усвідомлювати, що кошти передаються, для прикладу слідчому, як і було у цьому провадженні.

Конкретні дані одержувача неправомірної вигоди, якому ніби то передаються кошти, його обізнаність із фактом передачі неправомірної вигоди кримінально-правового значення для кваліфікації дій посередника не мають, окрім випадків, коли йдеться про кваліфікований склад злочину саме за ознакою адресата неправомірної вигоди.

Постанова ККС від 25 лютого 2025 року у справі № 127/18888/20
(провадження № 51-4572км24)

Про вимагання неправомірної вигоди

Довід касаційної скарги: дії засудженого неправильно кваліфіковано за ч.3 ст. 368 КК як вимагання неправомірної вигоди, оскільки останній не вимагав коштів у особи.

Позиція ККС: Суд погодився з аргументами захисту.

Сам факт висловлення ініціативи передання неправомірної вигоди не є достатнім для висновку про існування в діях особи вимагання. Для констатації наявності цієї кваліфікуючої ознаки необхідно встановити, що мала місце погроза вчинення вимагачем дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів.

Постанова ККС від 23.04.2024 у справі № 726/776/17
(провадження № 51-8212км18)

Кваліфікація дій особи, яка є членом колегіального органу, що ухвалює рішення

Довід касаційної скарги: у засудженого були відсутні повноваження самостійно приймати рішення, оскільки прийняття рішення є компетенцією колегіального органу, а тому кваліфікація дій за ст. 368 КК виключається.

Позиція ККС:

Дії особи, яка є членом колегіального органу, можуть кваліфікуватися за ст. 368 КК і у тих випадках, якщо вирішення питання, за яке передавалася неправомірна вигода, ухвалюється цим колегіальним органом спільним рішенням за результатами голосування.

До того ж не має значення яке рішення було ухвалене таким колегіальним органом (таке яке цікавило надавача неправомірної вигоди або ж навпаки, тобто позитивне чи негативне). Адже кримінальна відповідальність у ст. 368 КК встановлена за конкретні діяння, серед яких є й одержання неправомірної вигоди, без конкретизації успішності досягнення бажаного результату надавачем неправомірної вигоди.

Таким чином члени колегіального органу, які отримують неправомірну вигоду за прийняття рішень, вчинення дій, що входять до компетенції такого органу, є суб'єктами відповідних корупційних правопорушень.

Постанова ККС від 23.04.2024 у справі № 726/776/17
(провадження № 51-8212км18)

Засудження пособника перед виконавцем

Обвинувачений був засуджений за пособництво у вимаганні та одержанні понад 10 млн грн неправомірної вигоди на користь службової особи, що займала особливо відповідальне становище, його дружини та підконтрольних їм суб'єктів господарювання, а також за легалізацію (відмивання) цих грошей (ч. 5 ст. 27 ч. 4 ст. 368; ч. 3 ст. 209 КК України).

Довід касаційної скарги: визнання засудженого винуватим у пособництві без одночасного чи попереднього визнання винуватості виконавця злочину порушує його право на справедливий розгляд.

Позиція ККС: Верховний Суд вказав, що окремий розгляд обвинувачення, що стосується вчинення злочину у співучасті, за відсутності декого зі стверджуваних співучасників саме по собі не становить порушення права на справедливий судовий розгляд. Хоча відповідальність пособника є похідною від відповідальності виконавця, однак такий правовий зв'язок між їх діями автоматично не веде до висновку про неможливість визначення відповідальності пособника в окремому провадженні.

Окремий розгляд не позбавляє пособника можливості ставити під сумнів не лише докази і обставини, що стосуються його ролі у стверджуваному злочині, а й усі аспекти пред'явленого обвинувачення.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 06.05.2025 у справі № 991/1324/20
(провадження № 51-6702км23)

Обшук

Фабула: Прокурора засудили за одержання 2 тис. доларів за вплив на прийняття слідчим процесуальних рішень про перекваліфікацію дій і закриття кримінального провадження. Вказані кошти були виявлені та вилучені під час обшуку автомобіля.

Довід касаційної скарги: протокол обшуку автомобіля є недопустимим доказом, оскільки обшук не був невідкладним, а готувався заздалегідь.

Позиція ККС: Обшук був проведений одразу після вручення неправомірної вигоди, яка й була вилучена, із безпосереднім переслідуванням особи, яка підозрюється у вчиненні злочину та яка була затримана на місці його вчинення.

Невідкладність проведення обшуку автомобіля була пов'язана з об'єктивними причинами, оскільки неможливо було наперед спрогнозувати подальші дії фігуранта після отримання неправомірної дії. Саме невідкладність обшуку на перших етапах з подальшим санкціонуванням цієї процесуальної дії слідчим суддею пов'язана зі специфікою розкриття злочинів цієї категорії.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 28.03.2024 у справі № 397/430/20
(провадження № 51-2289км22)

Обшук

Особа була виправдана за ч. 3 ст. 368 КК у зв'язку з недоведеністю вчинення кримінального правопорушення. Виправдовуючи особу суд визнав протокол обшуку житла недопустимим доказом.

Довід касаційної скарги: місцевий суд помилково визнав недопустимим доказом протокол обшуку житла особи, оскільки цю слідчу дію проведено на підставі ухвали слідчого судді.

Позиція ККС: суд не погодився з доводами прокурора. В протоколі обшуку зазначено, що він проведений з 14:30 до 19:20 на підставі ухвали слідчого судді. З журналу судового засідання, видно, що розгляд клопотання прокурора про дозвіл на проведення обшуку житла тривав у суді з 14:20 до 14:40. Тобто на час проникнення органами досудового розслідування до житла особи з метою проведення обшуку в суді ще тривав розгляд клопотання прокурора про надання дозволу на проведення цієї слідчої дії.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 14.03.2024 у справі № 288/1206/16-к
(провадження № 51-5281км23)

НСРД

Довід касаційної скарги: неправильне визнання недопустимими доказами протоколів НСРД – зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

Орган досудового розслідування хід і результати зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж тривалістю 8 днів (з 20 до 27.08.2015) не оформлював окремим протоколом за кожен день, а протокол слідчої дії було направлено прокурору за межами встановленого ч. 3 ст. 252 КПК строку – через 10 днів після завершення НСРД.

Позиція ККС: положення статей 223, 246, 252 КПК не вимагають у разі проведення НСРД тривалістю кілька днів складати протоколи за її результатами окремо за кожен день. Навпаки, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж за певний період є єдиною безперервною триваючою слідчою дією, що документується єдиним протоколом.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 09.05.2024 у справі № 496/5125/15-к

НСРД

Що стосується порушення встановленого ч. 3 ст. 252 КПК строку направлення прокурору протоколу за результатами НСРД, то встановлення законодавцем такого строку покликане дисциплінувати службових осіб правоохоронних органів для забезпечення виконання процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень на стадії досудового розслідування з розумною швидкістю. Водночас недотримання цього строку саме по собі не свідчить про порушення органом досудового розслідування процедури самого втручання у приватне спілкування, не ставить під сумнів достовірність отриманих відомостей, не призводить до порушень прав і свобод людини, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод і Конституцією України і не тягне недопустимості доказів, одержаних у ході НСРД.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 09.05.2024 у справі
№ 496/5125/15-к

НСРД

Начальника районного відділу державної виконавчої служби було засуджено за ч. 3 ст. 368 КК за те, що він отримав неправомірну вигоду в сумі 65 000 грн за те, щоб не перешкоджати придбанню на електронних торгах зернозбиральних комбайнів.

Довід касаційної скарги: протокол про результати контролю за вчиненням злочину мав складатися в присутності підозрюваного, оскільки ця слідча дія закінчилася відкритим фіксуванням.

Позиція ККС: в цьому випадку контроль за вчиненням злочину складався з двох етапів: (1) негласних слідчих дій і (2) наступних огляду та освідування після передання грошей засудженому. Другий етап був зафіксований відповідними протоколами, складеними у присутності засудженого.

Спірний протокол контролю за вчиненням злочину відображав відомості лише про події, які відбувалися приховано від засудженого, тому і він не міг засвідчити чи спростувати жодні факти, відображені у протоколі. Отже, складання цього протоколу за відсутності засудженого не суперечить нормам КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС ВС від 26.11.2024 у справі
№ 676/6929/17

Експертиза

Слідчий у порядку статей 40, 93 КПК звернувся із запитом до командира військової частини та просив надати йому документи, в яких містяться вільні зразки підпису фігуранта для проведення експертизи і такі зразки командуванням частини були йому надані. Далі слідчим у справі було призначено судову почеркознавчу експертизу.

Довід касаційної скарги: експертиза є недопустимим доказом через відсутність у матеріалах провадження дозволу слідчого судді про надання тимчасового доступу до вільних зразків підпису.

Позиція ККС: Положення ч. 1 ст. 160 КПК щодо необхідності звернення сторони обвинувачення з клопотанням до слідчого судді для надання тимчасового доступу до речей і документів з метою отримання вільних зразків підпису особи для проведення експертизи можуть бути застосовані у випадку, коли особа, у володінні якої знаходяться ці речі та документи, відмовляється надати їх добровільно на запит слідчого.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 14 січня 2025 року у справі № 335/10825/16 (провадження № 51-4643км23)

Строки досудового розслідування

Період з моменту повідомлення сторони захисту про завершення досудового розслідування у порядку, визначеному ст. 290 КПК, та відкриття матеріалів провадження для ознайомлення у строки досудового розслідування не включається. Проте факт завершення досудового розслідування має бути належно підтверджений, як і факт повідомлення цієї інформації стороні захисту.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 28.09.2021 у справі № 758/12538/20 (провадження № 51-3811км21) і багато аналогічних.

Реальна ситуація:

- питання підтвердження стороною обвинувачення факту такого повідомлення, кола повідомлених осіб;
- поведінка захисту під час отримання такого повідомлення;
- зміна кола повідомлюваних осіб в ході виконання ст. 290 КПК;
- повідомлення захистом сторону обвинувачення про завершення ознайомлення;
- звернення до слідчого судді з клопотанням під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування.

Строки досудового розслідування

Лише саме собою внесення прокурором (слідчим) відомостей до ЄРДР про завершення досудового розслідування та складання (оформлення) письмового повідомлення для сторони захисту не призведе до обізнаності підозрюваного та захисника про можливість знайомитися з матеріалами досудового розслідування. Саме тому виконання цих дій не є початком строку ознайомлення з матеріалами, який відповідно до ч. 5 ст. 219 КПК не включається до строків досудового розслідування, адже ознайомлення не може розпочатися раніше, ніж підозрюваному та захиснику стане відомо про надання доступу до матеріалів.

Справа № 543/1309/19 (провадження № 51-4884км21)

Перебіг строку досудового розслідування зупинився в найбільш ранню дату, коли сторона обвинувачення зробила необхідні дії для доведення до відома підозрюваного та його захисника інформації про завершення досудового розслідування і надання доступу до його матеріалів.

Справа № 591/7346/21 (провадження № 51-4566км24)

Строки досудового розслідування

За загальним правилом сторона кримінального провадження письмово підтверджує протилежній стороні, а потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, – прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із зазначенням найменування таких матеріалів (ч. 9 ст. 290 КПК). При цьому закон не визначає певної форми процесуального документа, яким би підтверджувався факт надання доступу та ознайомлення з матеріалами провадження, а лише встановлює, що цей факт повинен бути письмово підтверджений самим учасником кримінального провадження, якому надано доступ.

Справа № 522/7444/21 (провадження № 51-5234км21)

Процесуальна поведінка учасників

Хоча у КПК не передбачено загального положення про заборону зловживання процесуальними правами, однак заборона зловживання такими є загальноправовим принципом і поширюється на всі галузі права.

У цьому кримінальному провадженні стороною обвинувачення вживалися активні, наполегливі дії, спрямовані на повідомлення сторони захисту про завершення досудового розслідування та надання доступу до його матеріалів, тоді як поведінка сторони захисту в цій частині має ознаки недобросовісності.

Під час досудового розслідування та судового провадження в судах попередніх інстанцій сторона захисту стверджувала, що повідомлення підозрюваного про завершення досудового розслідування за місцем роботи не відбулося через його хворобу. Однак жодних документів із медичного закладу на підтвердження перебування підозрюваного у вказаний період у стані тимчасової непрацездатності стороною захисту ні слідчому, ні судам надано не було.

Справа № 214/4527/22 (провадження № 51-1503км24)

Процесуальна поведінка учасників

Щодо інформації учасників про зміну їхнього місця проживання або ж електронної адреси, то суд наголошує, що учасники кримінального провадження зобов'язані повідомляти про ці обставини сторону обвинувачення і не допускати зловживань шляхом маніпулювання цими даними.

Кожен учасник провадження повинен діяти сумлінно. Якщо певна адреса, в тому числі електронна адреса, повідомлені учасником стороні обвинувачення для подальшої комунікації, то у разі їх зміни такий учасник повинен довести цей факт до відома сторони обвинувачення для забезпечення належної комунікації в межах кримінального провадження.

Справа № 183/1682/22 (провадження № 51-1428км24)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!